

บันทึกความทรงจำ อิทธิพลของสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ที่มีต่อฉัน

ลลสา สุรารักษ์

นักศึกษารุ่นปี 2532

172

ตั้งแต่เพื่อนมาบอกว่าคณะจะทำหนังสือที่ระลึกครบรอบ 50 ปี และเชิญศิษย์เก่า ส่งงานเขียนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม มันเป็นเรื่องที่น่าสนใจมากแต่ก็นึกว่าจะเขียนอะไรได้ เพราะในหัวตอนนี้มันเป็นเรื่องจริง ๆ ที่ผ่านมานานกว่า 20 ปีแล้ว ไอ้เพื่อนก็บอกว่า “ลองเขียนดูนะ เราก็จะเขียน” มีกำลังใจขึ้นมาหน่อย เวลากำหนดส่งก็ใกล้เข้ามาเหลือแค่ 5 วันเอง ผ่านไปสองวันแล้วยังนึกไม่ออก ไอ้เพื่อนมันเขียนส่งไปครบ 5 หน้าแล้ว วันนั้นวันที่ 3 เหลืออีก 2 วัน คงต้องเริ่มแล้ว

การเขียนไม่ใช่งานอาชีพของฉัน เป็นเพียงงานอดิเรกและไม่เคยส่งงานเขียนเพื่อลงพิมพ์ที่ไหนมาก่อน ด้วยความอยากทำบางอย่างให้กับคณะบ้างจึงตัดสินใจเขียนส่งเข้าร่วมกิจกรรมนี้ ฉันจบการศึกษามานานกว่า 20 ปีแล้ว ไม่เคยกลับไปร่วมงานหรือกิจกรรมใดๆ ของคณะ ไม่เคยกลับไปแสดงความเคารพครูบาอาจารย์ที่ให้ความรู้มา ดังนั้น การเขียนครั้งนี้ถือเป็นการร่วมกิจกรรมครั้งแรกและเป็นการแสดงความเคารพและขอบพระคุณครูบาอาจารย์ที่คอยสั่งสอนและให้ความรู้มาเป็นเวลา 4 ปี ขอบคุณเจ้าหน้าที่ในคณะที่คอยอำนวยความสะดวกทุกคน ขอบใจเพื่อนๆ ทั้งหลายทั้งที่สนิทและไม่สนิทที่ยอมรับเราเป็นเพื่อน ขอบคุณพี่ๆ และน้องๆ คณะที่ยินดีจะรู้จักฉัน มันได้แสดงให้เห็นว่าฉันมีตัวตนและเป็นส่วนหนึ่งของคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

ณ ขณะปัจจุบัน ธันวาคม พ.ศ. 2557 อิทธิพลของสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาต่อความเป็นตัวตนนั่นมันอยู่ลึกๆ ภายในตัวฉัน ลึกมากจนต้องใช้เวลาถึงสองวันในการไตร่ตรองค้นหา หากไม่ได้มีโอกาสที่จะเขียนก็คงไม่มีโอกาสได้ค้นพบ คล้ายกับเมล็ดพันธุ์ที่ฝังลงในดินและงอกราก งอกลำต้นโผล่พ้นดิน เติบโตขึ้น ค่อยๆ แตกกิ่งแตกยอด ที่ผ่านมารวมแล้วแต่่วนวายกับสังคมภายนอก กับการหาเลี้ยงชีวิตในแต่ละวัน ไม่มีโอกาสได้สำรวจว่ามีสิ่งใดอยู่ภายในและเติบโตขึ้นบ้าง การใช้ชีวิตในสภาพความเป็นจริงนั้นไม่เหมือนกับการศึกษาในมหาวิทยาลัย ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเป็นเพียงส่วนหนึ่ง เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้สิ่งอื่นที่จะพบเจอในอนาคตเพื่อดำเนินชีวิตในสังคมต่อไป จำได้ว่าเมื่อตอนจบการศึกษาใหม่ๆ เคยรู้สึกผิดหวังเมื่อเจอเหตุการณ์บีบคั้นในสังคมการทำงาน จึงคิดว่าสิ่งที่เรียนมาไม่เห็นจะช่วยให้ฉันได้มองสังคมอย่างถูกต้องหรือช่วยให้ฉันเอาตัวรอดในสังคมได้เลย เหตุใดจึงรู้สึกเช่นนั้น สังคมพลวัตคำนี้มันตรงจริงในจิตของนักศึกษาในคณะหลายคน สังคมมันมีชีวิตและสามารถเคลื่อนไหวไปไม่หยุดนิ่ง แต่ละสิ่งที่อยู่ภายใต้มันสามารถสร้างผลกระทบต่อกันและกัน มนุษย์เป็นตัวสำคัญที่ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหว ดังนั้นการวิเคราะห์สถานการณ์ในสังคมให้แน่ชัดจึงเป็นเรื่องที่ยาก ไม่แปลกที่ทฤษฎีที่ร่ำเรียนมาอาจไม่ทันสมัยหรือเหมาะสมในการอธิบายสถานการณ์ต่างๆ ที่พบเจอ หรือไม่ก็เป็นเพราะฉันนั้นโง่เขลาเกินกว่าจะเข้าใจมันได้ แต่ความผิดหวังในครั้งนั้น ทำให้ฉันหยุดหาสิ่งที่เรียนมาวิเคราะห์อะไรๆ รอบตัว

การศึกษาในปัจจุบันคงเปลี่ยนไปเนื่องจากสังคมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก ทฤษฎีใหม่ๆ คงเกิดขึ้นและอาจารย์คงถ่ายทอดให้นักศึกษาได้เรียนรู้และค้นคว้าเพิ่มเติมมากยิ่งขึ้น แม้จะไม่ได้มีโอกาสติดตามศึกษา แต่เชื่อว่าเมล็ดพันธุ์ที่ได้ถูกปลูกลงในตัวตนขณะศึกษาอยู่ในธรรมศาสตร์ระหว่างปี พ.ศ. 2532-2536 มันก็เพียงพอแล้ว เพราะมันสามารถงอกและเติบโตขึ้นเองได้ และที่จำได้ไม่เคยลืมถึงการอุปถัมภ์ของมันเป็นอย่างไม่น่าคิดภายใต้การดำเนินชีวิตประจำวันของตนเอง ระหว่างการทำงานได้มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมเรื่องเหตุผลเชิงจริยธรรมซึ่งเป็นวิชาหนึ่งของหลักสูตรการปรับกระบวนการทัศนในการทำงาน ซึ่งมีแนวคิดที่ว่าพฤติกรรมที่ดีและพฤติกรรมที่ไม่ดีของมนุษย์ถูกกระทำขึ้นภายใต้เหตุผลของแต่ละคนซึ่งเป็นปัจเจกชน เป็นวิชาที่ค่อนข้างยากและเป็นนามธรรมเข้าใจยากมาก ผลลัพธ์ของการกระทำเดียวกันอาจมีเหตุผลที่เป็นแรงจูงใจให้กระทำต่างกัน เช่น คนขโมยเงินเพราะความโลภ หรือคนขโมยเงินเพราะจำเป็นต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลให้แม่ป่วยหนัก ทั้งสองคนเป็นคนชั่วหรือไม่

173

มีความผิดหรือไม่และหากตัดสินลงโทษรุนแรงเท่ากันหรือไม่ การอบรมในครั้งนี้เองทำให้ตัวเองได้รู้ซึ่งขึ้นมาทันทีว่า ทำไม่จึงเข้าใจแนวคิดวิชาเหตุผลเชิงจริยธรรมได้ไม่ยาก นั่นคงเป็นเพราะพื้นฐานที่เราเคยได้เรียนจากคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยานั้นเอง ได้ยินเสียงที่ก้องมาในหัวว่า เราไม่ควรตัดสินคนโดยสรุปเอาเองจากหลักฐานแวดล้อม ทั้งที่ยังไม่ได้พูดคุยสัมผัสกับคนคนนั้น เสียงนี้มาจากไหนไม่เคยได้ยินนานมาแล้ว อยู่ๆ ก็ผุดขึ้นมา นำประหลาดใจนัก

สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาสอนให้เราเป็นคนที่มีความไม่ชอบพยามหรือดูถูกคนอื่นที่มีชั้นหรือสถานะทางสังคมที่ต่ำต้อย คนทุกคนในโลกนั้นก็เป็นคนเหมือนกัน ไม่จำเป็นที่จะต้องปฏิเสธการมีปฏิสัมพันธ์กับคนที่ต่างชั้นต่างฐานะกับเรา ยกเว้นเขาจะไม่อยากมีปฏิสัมพันธ์กับเราหรือหวังร้ายกับเรา แม้ว่าในขณะที่เรียนตอนนั้น ฉันจะค่อนข้างกลัวไม่กล้าพูดคุยกับเพื่อนผู้ชายในคณะเท่าไร เคยรู้สึกหรือไม่ บางทีคนขับรถแท็กซี่อาจมีความเป็นมนุษย์สูงกว่ารัฐมนตรีผู้มีเกียรติในคณะรัฐบาลก็ได้ จากประสบการณ์การนั่งรถแท็กซี่จึงมีโอกาสพูดคุยกับคนขับรถแท็กซี่อยู่บ่อยๆ บางคนนั้นมีความคิดกว้างไกลมากกว่าเราซะอีก นำประหลาดใจมาก

วิชาโบราณคดีคงมีอิทธิพลกับฉันมาก เนื่องด้วยความชอบไปชมโบราณสถานในจังหวัดต่างๆ เช่น อยุธยา สุโขทัย นครราชสีมา ฯลฯ หรือแม้แต่ข้ามไปยังแหล่งในประเทศใกล้เคียง เช่นที่ นครวัด นครธม ฉันเพิ่งมาเข้าใจว่า ฉันแปลกไปจากคนอื่น ทำตัวคล้ายฝรั่งที่เข้ามาเที่ยวในไทย คือมักสนใจอ่านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสถานที่ ศิลปะและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถานนั้นๆ ไม่ใช่แค่เพียงชมและถ่ายรูปเฉยๆ อีกทั้งชอบฟังไกด์เล่ารายละเอียดความเป็นมาของแต่ละแห่ง นี่ก็คงไม่ค่อยเหมือนคนไทยธรรมดาทั่วไปอีก นอกจากนี้ ยังจำได้ถึงขณะที่นั่งเรียนวิชาโบราณคดี อาจารย์ได้สอนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของโครงกระดูกมนุษย์และกาลเวลา เหตุนี้กระมังที่ทำให้ฉันชอบดูละครโทรทัศน์เป็นตอนสั้นๆ ของต่างประเทศ เรื่อง Bones เกี่ยวกับนักมานุษยวิทยาผู้เชี่ยวชาญด้านโครงกระดูกซึ่งพยายามค้นหาฆาตกรที่ฆ่าคน โดยดูจากหลักฐานซากโครงกระดูกของเหยื่อผู้เคราะห์ร้าย มันช่างน่าสนใจจริงๆ

จนขณะนี้ ฉันก็ยังรู้สึกแปลกใจและสงสัยว่าสิ่งที่ได้เรียนมานานมาแล้วมีอิทธิพลต่อความคิดและความชอบของฉันจริงหรือ หรือเป็นแค่ความชอบที่บังเอิญดูจะเกี่ยวข้องกันเท่านั้น

ในสมัยเรียนมีบทกลอนที่สร้างความสนใจและปลุกความนึกคิดได้มาก ในขณะนั้น หลายคนคงจำได้

“ฉันเยาว์ ฉันเขลา ฉันทึ่ง ฉันจึง มาหา ความหมาย
ฉันหวัง เก็บอะไร ไปมากมาย สุดท้ายให้กระตาดฉันแผ่นดินเดียว”

ใช่แล้ว สุดท้ายฉันก็ไม่ได้อะไร ได้กระตาดมาเพียงแผ่นดินเดียว เป็นความรู้สึกของฉันขณะจบการศึกษา ยิ่งก่อนเข้ารับการศึกษายิ่งแล้วใหญ่ เมื่อได้รู้ว่าสอบติดมหาวิทยาลัย รู้สึกงงกับคณะนี้ว่าเรียนอะไรกัน จบไปแล้วจะไปหางานอะไรทำได้บ้าง ใครไม่สงสัยก็แปลก ขนาดดีของคณะก็เล็กไม่สามารถเทียบกับคณะใหญ่ๆ ได้ แถมยังมีความสับสนกับคณะสังคมสงเคราะห์ ที่อยู่ข้างๆ กันอีก คนในคณะก็มีความแปลกแตกต่าง มีทั้งคนปกติธรรมดา มีทั้งดารา (หน้อย บุษกร) ทั้งคุณหนูผู้ร่ำรวย ทั้งชายหนุ่มมาดเซอร์ หรือชายบ้าปากไม่ดี (กับสาวๆ ที่เดินผ่านอาศรม) เหมาะสมกับเป็นคณะสังคมจริงๆ มีตัวอย่างหลากหลายให้ศึกษา ทำให้ฉันเกิดความสงสัยว่าจะได้อะไรจากการเรียนคณะนี้บ้าง

มาบัดนี้ ความรู้สึกต่อสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาของฉันได้เปลี่ยนไป

เมล็ดพันธุ์ที่ฝังลงไปในตัวฉันในตอนนั้น มันได้โผล่ขึ้นมาในความนึกคิด ขณะปัจจุบัน ทำให้ได้รู้ว่าตอนนั้นฉันคิดผิด ในที่สุดแล้วฉันก็ได้อะไรมากกว่าเพียงปริญญาบัตรแผ่นดินเดียว ความสำเร็จของการศึกษาคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คงไม่ได้อยู่ที่ความสำเร็จของอาชีพ ความมั่งคั่งร่ำรวย แต่มันอยู่ที่การได้ทำให้คนคนหนึ่งมองโลกและสังคมกว้างขึ้น มองอย่างองค์รวมโดยมีเราเป็นจุดเล็กๆ ในนั้น ด้วยความหวังว่าการมองเช่นนี้จะทำให้เราเป็นคน เห็นแก่ประโยชน์สังคมส่วนรวมมากเท่ากับหรือมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีความเป็นมนุษย์มากขึ้น

แม้ว่าฉันไม่ได้เป็นคนที่มีชื่อเสียง หรือมีหน้าที่การงานตำแหน่งใหญ่โต หรือร่ำรวยจากการประกอบธุรกิจใดๆ และไม่ว่าสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาจะแสดงอิทธิพลต่อฉันรูปแบบใดก็ตาม ฉันมั่นใจว่าคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาได้ประสบความสำเร็จในการให้การศึกษาคณะคนคนหนึ่งเช่นฉันเรียบร้อยแล้ว

ขอบคุณคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาอย่างยิ่งจากใจ และขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ของฉันมา ณ ที่นี้